

Е. Твердохліб,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-7581-0524

УМОВИ І КРИТЕРІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ СУДОМ ПИТАННЯ ПРО РОЗГЛЯД СПРАВИ В ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО АБО ЗАГАЛЬНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Постановка проблеми. Запровадження двох форм позовного провадження – загального та спрощеного, є одним з ключових чинників, спрямованих на забезпечення судового розгляду, пропорційності судового розгляду та встановлення балансу між швидкістю та повнотою розгляду справи в цивільному судочинстві. Визначення судом відповідного порядку розгляду справи є важливим етапом цивільного процесу, оскільки саме від цього залежить обсяг процесуальних прав сторін, тривалість судового розгляду справи та особливості здійснення цивільного судочинства. Розгляд справ у формі спрощеного провадження, передбаченого у главі 10 розділу III Цивільного процесуального кодексу України (далі ЦПК України) [1], становить окремий процесуальний порядок. Практична реалізація спрощеного позовного провадження свідчить про значний прогрес у забезпеченні доступності правосуддя для громадян та оперативності здійснення розгляду спорів по цивільним справам. З впровадженням зазначеного інституту в цивільному судочинстві суд отримав можливість швидко та ефективно вирішувати справи, які не потребують проведення повного судового розгляду з великою кількістю судових засідань, допиту свідків чи складних доказових досліджень. Такий порядок дозволяє зменшити

процесуальне навантаження на суд, скоротити строки розгляду справ та забезпечити економію процесуальних ресурсів як для сторін, так і для судової системи загалом.

Ватро також зауважити на позитивному впливі нормативного закріплення спрощеного позовного провадження на реалізацію принципів пропорційності, диспозитивності та розумності строків розгляду справи судом, встановлених у частині 2 статті 3 ЦПК України [1]. Більш гнучкий характер встановлення порядку розгляду справи в суді та орієнтованість на інтереси учасників справи є ознакою відповідності сучасним європейським стандартам судочинства.

Суттєве практичне значення правового врегулювання спрощеного позовного провадження полягає у встановленні в частині 4 статті 19 ЦПК України категорій справ, для розгляду яких призначена вказана форма судового провадження. Згодом Верховною Радою України був ухвалений Закон України від 19 червня 2024 року [2] стосовно менших розмірів ціни позову для визначення малозначних справ у Цивільному процесуальному кодексі. З метою належного застосування встановленої норми права та єдиного розуміння її змісту особливої уваги потребує тлумачення переліку критеріїв, які суд має враховувати при вирішенні питання про розгляд справи

в порядку спрощеного або загального позовного провадження. Врахування представленого переліку критеріїв є обов'язковим для суду та визначальним для обрання форми провадження. Саме тому аналіз встановлених критеріїв представляє науковий та практичний інтерес.

Сучасний стан дослідження питання спрощеного позовного провадження характеризується значною кількістю наукових робіт. Проблематика зазначеного питання розглядалась в дослідженнях С.С. Бичкової, С.В. Васильєва, О.В. Гетманцева, К.В. Гусарова, О.В. Захарової, В.В. Комарова, В.А. Кройтора, Д.Д. Луспеніка, Ю.В. Навроцької, В.І. Тертишнікова, О.С. Ткачука, Є.І. Фурси, С.Я. Фурси, М.Й. Штефана, О.О. Штефана та інших вітчизняних науковців. Одночасно, відсутні наукові доробки стосовно критеріїв для обрання судом порядку спрощеного позовного провадження.

Метою статті є комплексний аналіз умов і критеріїв, які суд має враховувати при вирішенні питання про розгляд справи в порядку спрощеного або загального позовного провадження.

Виклад основного матеріалу. Серед процесуальних повноважень позивача, відповідно до ч. 1 ст. 276 Цивільного процесуального кодексу України, передбачається право подати в письмовому вигляді клопотання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження [1]. Зазначений порядок розгляду справ в цивільному судочинстві передбачений у ст. 19 ЦПК України та деталізується у главі 10 ЦПК. Визначальною підставою для розгляду справи в порядку спрощеного позовного провадження є віднесення справи до однієї з категорій, закріплених у ч. 4 ст. 19 ЦПК України та у ч. 1 ст. 274 ЦПК [1].

До справ, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження, відносяться малозначні спра-

ви, справи, що виникають з трудових відносин, справи про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України тому з батьків, хто проживає окремо від дитини, справи незначної складності та інші справи, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи. Зазначений перелік не є вичерпним, оскільки в порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка інша справа, віднесена до юрисдикції суду, за винятком справ, зазначених у ст. 274 ЦПК [1].

Заслугує уваги висловлена в юридичній літературі думка щодо поділу спрощеного провадження на три види: 1) абсолютно спрощене провадження, коли судові засідання спрощеного провадження відбуваються без участі сторін (воно нагадує наказне провадження); 2) коли спрощене провадження нагадує усічене позовне провадження з усними поясненнями осіб, допитом свідків, але з обґрунтованим обмеженням процесуальних прав осіб, які беруть участь в справі; 3) коли спрощене провадження передує розгляду справи за загальними правилами позовного провадження і може вважатися штучним зайвим утворенням, що призводитиме до зайвих витрат часу, зусиль та коштів [9, с. 49].

Повноваження щодо вирішення питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження належить суду, який вирішує його в ухвалі про відкриття провадження у справі згідно ч. 1 ст. 277 Цивільного процесуального кодексу України [1].

Отже, враховуючи встановлений чинним законодавством перелік справ, які розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження, можна виокремити дві категорії таких справ: зміст яких нормативно визначений (справи з трудових відносин та про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України тому з батьків, хто проживає окремо від

дитини) та справи, які визначаються залежно від додаткових ознак, вказаних у нормах ЦПК України – малозначні, справи незначної складності та інші справи, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи.

Найбільша деталізація ознак для кваліфікації справ з наведеного переліку передбачена для категорії малозначних справ відповідно до ч.6 ст. 19 ЦПК України. В рішенні Конституційного Суду України від 22 листопада 2023 року №10-р(II)/2023 [3], на виконання якого були внесені зміни щодо зниження меж для визначення малозначних справ у Цивільному процесуальному кодексі, зазначено, що установлення у процесуальному законі розміру ціни позову як критерію для віднесення справи до категорії малозначних має бути ґрунтовано на принципові домірності, що зобов'язує державу визначити такий розмір ціни позову, який не буде надмірним та не спотворить розуміння справи як малозначної для особи [4]. Зокрема, як вказав Конституційний Суд України, згідно з Європейською процедурою розв'язання дрібних позовів у країнах ЄС процедуру розв'язання дрібних позовів застосовують у разі, коли розмір позовних вимог не перевищує 5 000 євро [3].

Беручи до уваги встановлений ЦПК України перелік малозначних справ, обґрунтованим вбачається поділ таких справ на дві категорії.

Перша категорія – це ті справи, малозначність яких прямо встановлена в законі та не залежить від розсуду суду:

- справи, у яких ціна позову не перевищує тридцяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, який вираховується станом на 1 січня календарного року, у якому подається відповідна заява або скарга, вчиняється процесуальна дія чи ухвалюється судові рішення;
- справи про стягнення аліментів, збільшення та зменшення їх розміру, припинення стягнення алі-

ментів, оплату додаткових витрат на дитину, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення, якщо такі вимоги не пов'язані із встановленням чи оспоруванням батьківства (материнства);

- справи про розірвання шлюбу;
- справи про захист прав споживачів, ціна позову в яких не перевищує шістдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Друга категорія – справи, які можуть визнаватися малозначними (незначної складності, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує двісті п'ятдесят розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (частина четверта статті 274 ЦПК України)) [5].

Доречним є зауваження, що фактично законодавець у статті 19 ЦПК України справи незначної складності відносить і до окремого виду справ спрощеного позовного провадження (у частині четвертій), і до малозначних справ (у частині шостій), що вказує на недосконалість законодавчої техніки [6].

Окремо в частині 2 статті 161 ЦПК України передбачена можливість розгляду в порядку спрощеного цивільного судочинства вимог, за якими може бути виданий судовий наказ. В даному випадку прослідковується намір законодавця до встановлення варіативності вирішення справ в спрощеному або в наказному провадженні. На думку В.Кройтора, наказне провадження є особливим спрощеним видом цивільного судочинства, метою якого є швидкий та ефективний захист безспірних прав та інтересів осіб шляхом видачі судового наказу [8, с. 193]. Але варто погодитись з позицією, що справи спрощеного позовного провадження та справи наказного провадження мають різну правову природу, на підставі чого і розмежовуються [6], тому не можуть розглядатися як ті

сенні справ до малозначних, у тому числі справ незначної складності, рекомендовано враховувати :

– інші обставини («оновлення» законодавства, міжнародні фактори тощо) [7].

Зі змісту викладених пропозицій вбачається, що окремі з них певним чином дублюють деякі критерії, встановлені у ч. 3 ст.274 ЦПК України, зокрема, щодо суб'єктного складу та обсягу доказового матеріалу. Але немає сумнівів, що і представлений варіант переліку обставин, які варто врахувати під час вирішення питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження, є доречним та обумовлений практичним досвідом автора пропозицій, а також спрямований на вдосконалення засобу обрання порядку розгляду справи.

Одночасно, в юридичній літературі запропоновано при вирішенні судом питання про розгляд справи в порядку спрощеного або загального позовного провадження керуватись також й іншими критеріями. А саме, при відне-

на порядок здійснення цивільного судочинства та обсяг повноважень учасників справи.

Під час обрання порядку здійснення цивільного судочинства суд зобов'язаний вірно визначити категорію справи та врахувати критерії, що дозволяють вирішити питання про малозначність справи або її незначення збалансованого підходу під час з'ясування характеру справи, доцільним вбачається використання практичних рекомендацій щодо визнання справ малозначними та незначної складності.

Запровадження комплексного підходу до оцінки зазначених критеріїв сприятиме єдності судової практики, підвищенню довіри до судової системи та забезпеченню пропорційності процесуальних засобів у кожній конкретній справі.

У статті проведений комплексний аналіз умов та критеріїв, які суд має враховувати при вирішенні питання про розгляд справи в порядку спрощеного або загального позовного провадження. Автор зауважує, що інститут спрощеного провадження є важливою складовою сучасного цивільного судочинства, спрямованою на забезпечення його ефективності. У статті проаналізовано нормативне регулювання спрощеного позовного провадження відповідно до положень Цивільного процесуального кодексу України, зокрема, статті 19, 274–277 ЦПК України, в яких визначені справи, що підлягають розгляду у спрощеному порядку, та критерії, за якими суд обирає відповідну форму провадження.

Автор розділяє дві основні групи справ, що розглядаються у спрощеному провадженні: ті, які прямо віднесені до цієї категорії законом, та справи, які можуть визнаватися малозначними судом. Кваліфікація другої групи справ залежить від

додаткових ознак — ціни позову, характеру спірних правовідносин тощо. Особливу увагу приділено аналізу категорії малозначних справ, критерії визначення яких уточнено у зв'язку зі змінами до процесуального законодавства, ухваленими після ухвалення рішення Конституційного Суду України від 22 листопада 2023 року № 10-р(П)/2023.

Наголошено, що при виборі форми провадження суду доречно керуватися не лише встановленими законодавством критеріями, але й оцінювати інші критерії з урахуванням практичних здобутків та рекомендацій: наявність сталої судової практики, суб'єктний склад, кількість позовних вимог, обсяг доказового матеріалу, складність предмета доказування, а також суспільну значущість справи. Підкреслено, що врахування цих критеріїв сприяє забезпеченню більш якісного характеру обрання порядку розгляду справи.

Зроблено висновок, що спрощене позовне провадження є не лише процесуальною формою розгляду окремих категорій цивільних справ, але й важливим механізмом реалізації засад цивільного судочинства.

Ключові слова: цивільне судочинство, спрощене провадження, спрощене позовне провадження, спрощені судові процедури, малозначні справи, розгляд справи.

Tverdokhlib E. Conditions and criteria for the court's decision on whether to consider a case in a simplified or general claim procedure

The article provides a comprehensive analysis of the conditions and criteria that the court must take into account when deciding whether to consider a case in a simplified or general claim pro-

cedure. The author notes that the institution of simplified proceedings is an important component of modern civil proceedings aimed at ensuring its efficiency. The article analyzes the regulatory regulation of simplified claim proceedings in accordance with the provisions of the Civil Procedure Code of Ukraine, in particular, Articles 19, 274–277 of the CPC of Ukraine, which define cases subject to consideration in a simplified procedure and the criteria by which the court chooses the appropriate form of proceedings. The author divides two main groups of cases considered in simplified proceedings: those that are directly attributed to this category by law, and cases that may be recognized by the court as insignificant. The qualification of the second group of cases depends on additional features – the value of the claim, the nature of the disputed legal relationship, etc. Particular attention is paid to the analysis of the category of minor cases, the criteria for determining which were clarified in connection with the amendments to the procedural legislation adopted after the adoption of the decision of the Constitutional Court of Ukraine dated November 22, 2023 No. 10-p(II)/2023.

It is emphasized that when choosing the form of court proceedings, it is appropriate to be guided not only by the criteria established by law, but also to evaluate other criteria taking into account practical achievements and recommendations: the presence of established judicial practice, the composition of the subject, the number of claims, the volume of evidentiary material, the complexity of the subject of proof, as well as the social significance of the case. It is emphasized that taking into account these criteria contributes to ensuring a more qualitative nature of the choice of the procedure for considering the case.

It is concluded that simplified claim proceedings are not only a procedural form for considering certain categories of civil cases, but also an important mechanism for implementing the principles of civil justice.

Key words: civil proceedings, simplified proceedings, simplified claim proceedings, simplified court procedures, minor cases, case review.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р./ Верховна рада України : редакція від 17.07.2025 р. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 27.10.2025)

2. Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України щодо гарантування права на судовий захист у малозначних справах: Закон України від 19 червня 2024 року № 3831-IX. ULR : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3831-20#n7> (дата звернення 27.10.2025)

3. Рішення Конституційного Суду України від 22 листопада 2023 року №10-р(II)/2023 по справі № 3-88/2021(209/21, 47/22, 77/23, 188/23) ULR : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-23#Text> (дата звернення 27.10.2025)

4. Верховна Рада визначила нові грошові межі для віднесення справ до малозначних. Судова влада України. ULR : <https://ki.court.gov.ua/tu11/pres-centr/news/1629019/#:~:text=6%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96%2019%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%8E%D1%82%D1%8C%D1%81%D1%8F%20%D1%83,%D1%80%D1%96%D0%BA%20%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%94%203028%20%D0%B3%D1%80%D0%BD> (дата звернення 27.10.2025)

5. Сакара Н. Аналіз помилок, які виникають при розгляді цивільних справ у порядку спрощеного позовного провадження. Верховний Суд. ULR : <https://>

supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/PREZ_Sakara_2021_11_05.pdf (дата звернення 27.10.2025)

6. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за загальною редакцією Василюк Н.В., Гулька Б.І., Кота О.О. – Київ: ВД «Дакор», 2021. С. 552.

7. Грабовська А. Малозначні справи. Спрошене позовне провадження. Інформаційне агентство ADVOKAT POST. URL: <https://advokatpost.com/maloznachni-spravy-sproshchene-pozovne-provadhennia-an>

astasiia-hrabovska/ (дата звернення 27.10.2025)

8. Кройтор В. Наказне провадження як окремий вид спрощеного провадження в цивільному судочинстві України. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 1. С. 194–189. (дата звернення 27.10.2025)

9. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Новітня концепція спрощеного провадження в цивільному процесі. Цивілістична процесуальна думка. 2017. № 1. С. 46–50. URL: [file:///C:/Users/HPUser/Downloads/tsprv_2017_1_13%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HPUser/Downloads/tsprv_2017_1_13%20(1).pdf) (дата звернення 27.10.2025).

Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Дата надходження статті: 19.09.2025
Дата прийняття статті: 12.10.2025
Опубліковано: 24.11.2025